

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ**

Барабаш О.О., Барабаш Т.М., Гострик О.М.

Розглянуто проблемні питання управління якістю підготовки фахівців, з урахуванням важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення. Надано визначення якості підготовки спеціалістів, її склад та взаємозв'язок складових, що впливають на якість вищої освіти. Запропоновано заходи щодо підвищення рівня відповідності освіти вимогам сучасності й реалізація освітянської політики у сфері якості освіти з урахуванням функцій сучасної школи як соціального інституту, провідною функцією якого є оновлення соціальних цінностей і норм за рахунок відпрацювання нових та переймання прогресивних цінностей зі світового освітнього досвіду, адекватних соціально-історичним умовам України.

Шляхи розвитку економіки європейських країн плануються згідно Лісабонській стратегії, основним положенням якої є створення найбільш конкурентоздатної економіки кожної країни, тобто оптимальної та динамічної з точки зору накопичення глобальних переваг перед світовою економікою. Вищесказане і визначає актуальність обраного дослідження. Вирішення цієї задачі неможливо без забезпечення усіх галузей господарства високоякісними фахівцями, підготовка яких є основною метою і задачею вищої освіти.

Ніколи ще проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як нині. Від якості підготовки кадрів, які залучаються до народного господарства залежить рівень розвитку країни в цілому. Чим більше рівень якості отриманої освіти у тому чи іншому вищому навчальному закладі, тим більше конкурентоспроможність випускників вищої школи на ринку праці. Без досягнення високої якості вітчизняної вищої освіти неможлива інтеграція у європейський освітній простір.

Якість підготовки спеціалістів можна визначити такими складовими:

– знаннями, які визначаються освітньо-кваліфікаційними характеристиками та освітньо-професійними програмами підготовки фахівців та являють сукупність відомостей з будь-якої галузі господарства, набуті в процесі навчання;

– професійною компетентністю, яка являє собою наявність достатніх знань (добру обізнаність) з конкретних проблем конкретного виробництва;

– уміннями, які представляють здобуті на основі досвіду, практичної діяльності здібності, незалежно виконувати типові задачі діяльності, передбачені галузевими стандартами;

– освітньою компетентністю - умінням здобувати знання самостійним навчанням поза навчальним закладом;

– автономністю, яка передбачає здібності та навички до самостійного, незалежного вирішення питань відповідного рівня компетентності та відповідальності;

– соціальною адаптивністю, що визначається здібністю узгодження індивідуального поведіння з соціальними нормами трудового колективу;

– професійною адаптивністю, яка характеризується зберіганням працездатності фахівця при впровадженні нових технологій, обладнання.

Найважливішою стала проблема якості вищої освіти у зв'язку із входженням України до Європейського освітнього простору. В теперішній час вищі навчальні заклади України працюють згідно основних положень Болонської декларації по впровадженню кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП). При цьому основною метою діяльності ВНЗ є надання вищої освіти, яка б відповідала стандартам Європи. Тобто основною метою впровадження КМСОНП є підвищення якості вищої освіти фахівців і збереження на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі. Таким чином один з основних напрямів роботи будь-якого ВНЗ і зокрема Одеського національного політехнічного університету, Одеського національного економічного університету, Одеської академії харчових технологій є управління якістю підготовки фахівців.

Задача ця багатогранна та включає декілька складових, кожна з яких в помітній мірі впливає на якість підготовки фахівців і проявляється через специфічну організацію методів і прийомів навчально-виховних заходів, а саме: формування якісного контингенту студентів; організація контролю навчальної роботи; гнучкість побудови навчального процесу;

наявність методичного консультування; організаційна динамічність підготовки фахівців; забезпечення технологічності та інноваційності навчального процесу; забезпечення усвідомленої перспективи; наявність заходів стимулювання й ініціювання мотивації у студентів щодо поліпшення своїх якісних показників успішності; збереження, генерація та акумулювання наукової-педагогічної еліти вищого навчального закладу.

Вирішення задачі з формування якісного контингенту студентів вищого учбового закладу є створення сприятливих вихідних даних підготовки фахівців для забезпечення потреб тої чи іншої галузі. Насамперед це залучення до навчального процесу молоді з високими рейтинговими оцінками середньої загальноосвітньої підготовки.

В цьому напрямі можна рекомендувати роботу по створенню і подальшому розвитку мережі навчально-наукових виробничих центрів в регіонах України на базі регіональних підрозділів підприємств, що дозволить здобути додаткову вагу в окремих регіонах України і залучити до навчання обдарованої молоді. Навчальні центри повинні забезпечувати попередній відбір та проведення агітаційної роботи як серед молоді, так і своїх працівників для забезпечення набору на відділення дистанційної та заочної освіти. Крім того виробничі центри разом з кадровими службами підприємств повинні виконувати роботу щодо узгодження напрямів підготовки (спеціалізації) випускників з урахуванням перспектив розвитку галузі регіону, забезпечувати місцями практики, залучати провідних фахівців підприємств до атестації випускників і залучати регіональні підрозділи підприємств до роботи по працевлаштуванню випускників.

Подальший розвиток співпраці з загальноосвітніми школами та вищими навчальними закладами I-II рівнів треба вести в наступних напрямках:

- створення в школах класів з профільним навчанням;
- створення ліцеїв з інноваційних напрямків;
- проведення олімпіад з різних дисциплін серед випускників шкіл та ВНЗ I-II рівнів акредитації врахування позитивних результатів олімпіад при вступі до вищих навчальних закладів;
- проведення науково-дослідних конференцій серед учнів старших класів загальноосвітніх шкіл;
- передбачення можливості створення гуртків на кафедрах для учнів старших класів з метою виконання деяких етапів науково - дослідницьких робіт;

– організація для учнів старших класів факультативів з метою поглибленого вивчення фізики, математики, інформатики у тому числі і на англійській мові.

На нашу думку, вирішенню питання з формування якісного контингенту сприяє і високий рівень профорієнтаційної роботи, яка включає до себе наступні заходи:

– профорієнтаційні заходи у школах з представниками факультетів (інститутів);

– мобільні агітбригади студентів, які створюються з метою надання інформації про діяльність ВУЗів в шкільних закладах міста;

– індивідуальні виступи студентів і викладачів у школах своїх регіонів;

– реклама освітньої діяльності через ЗМІ та через мережу Інтернет;

– постійне удосконалення та актуалізація сайту ВУЗ у мережі Інтернет;

– проведення дня «відкритих дверей» стінах ВУЗів.

Потрібно ширше висвітлювати в засобах масової інформації можливість здобуття другої вищої освіти і військової підготовки. Необхідно продовжити роботу по збільшенню набору слухачів на підготовчі курси з подальшим їх залученням до навчання, розширювати роботу з партнерами дальнього і близького зарубіжжя з метою рекламування навчання та залучення іноземних студентів.

Гнучкість побудови навчального процесу, полягає в тому, щоб зміст навчання й шляхи досягнення цілей освіти відповідали потребам й можливостям студентів. Якість підготовки спеціалістів залежить від заходів, створених вищим навчальним закладом, з метою кращого засвоювання студентами матеріалу, що вивчається, а саме:

– формування індивідуального плану студентів з граничним терміном навчання, який для рівня бакалавра повинен складати п'ять років, при збільшенні часу на вивчення базових нормативних навчальних дисциплін. В групу з граничним терміном включаються студенти, які на протязі першого півріччя першого курсу виявили бажання закінчити бакалаврат, але їх підготовка не дозволяє виконати програму за нормативний термін навчання (чотири роки).

– формування груп науково-технічної еліти з викладанням усіх предметів іноземною мовою (англійською). Загальна мета навчання студентів іноземною мовою є підготовка не тільки висококваліфікованого професіонала, але й широко ерудовану особистість, здатну адекватно

виразити себе професійно, соціально, інтелектуально й емоційно. В такі групи включаються студенти за власним бажанням, які в змозі сприймати і вміти осмислити інформацію іноземною мовою в рамках досліджуваних сфер.

– проведення додаткових факультативних занять з базових дисциплін з метою повторення шкільного матеріалу, як основи для засвоєння предметів згідно робочим навчальним планам вищої освіти.

Наявність методичного консультування полягає в науковому та інформаційно-методичному забезпеченні діяльності учасників освітнього процесу. Вирішення задач технічного, технологічного та методичного забезпечення навчального процесу сприяє підвищенню якості освіти. З цього приводу проводиться така робота: щорічні плани видавничої діяльності кафедр розробляються з урахуванням найгостріших потреб в навчально-методичному забезпеченні дисциплін; створюються колективи викладачів для написання підручників з базових та спеціальних дисциплін; на базі підручників і навчальних посібників, які готуються до видання, створити електронний архів матеріалу (зміст електронного і друкованого матеріалу збігаються).

Забезпечення технологічності та інноваційності навчального процесу - це використання ефективних педагогічних й інформаційних технологій, що сприяє підвищенню якості підготовки фахівців, а саме: широке втілення комп'ютерних технологій у викладенні навчальних дисциплін; комп'ютеризація лабораторної бази; подальший розвиток інформаційних технологій, впровадження систем дистанційного навчання; створення лабораторій з використанням сучасного обладнання; співробітництво з галузевими науково-дослідними інститутами і провідними підприємствами в різних галузях.

Усвідомлена перспектива полягає в забезпеченні можливості оцінювання рівня досягнення та ефективності цілей освіти і професійної підготовки. Вирішувати це питання необхідно в наступних напрямках: активно залучати студентів до науково-дослідної та науково-практичної роботи; організація предметних олімпіад, науково-методичних семінарів, науково-технічних студентських конференцій і конкурсів з актуальних проблем сучасності; формування національної самосвідомості, чому сприяє викладання всіх предметів під час навчання державною мовою; формування правової і загальної культури.

Заходи стимулювання й ініціювання мотивації у студентів щодо поліпшення своїх якісних показників успішності передбачають: можливість переведення студентів з контрактної форми навчання на

бюджетну; преміювання студентів - переможців олімпіад і студентських науково-технічних конференцій; врахування узагальненого рейтингу студентів при виборі спеціальності і спеціалізації; призначення іменних стипендій; направлення на навчання за кордон; отримання путівок на оздоровлення в канікулярний період; наданні кімнати в гуртожитку.

Якісна підготовка фахівців неможлива без наявності відповідного професорсько-викладацького складу вищої кваліфікації. В цьому напрямі необхідно продовжувати наступне: готувати науково-педагогічні кадри навчального закладу шляхом навчання молодих викладачів в аспірантурі (докторантурі) та захисту кандидатських (докторських) дисертацій; постійне підвищення кваліфікації викладачів ВУЗів в провідних підприємствах галузі вітчизняного та європейського рівня; залучення найбільш обдарованих студентів для навчання в аспірантурі з подальшим працевлаштуванням на кафедри стажерами-викладачами.

Таким чином, як бачимо, система управління якістю підготовки фахівців повинна спрямовуватися на досягнення оптимального ступеня упорядкування педагогічної діяльності з урахуванням соціальних, економічних і державних потреб. Тому вона потребує якісної модернізації та адаптації до загальноєвропейських стандартів, а це неможливо без належної підтримки з боку держави й вирішення низки істотних питань, серед яких можна виділити такі як необізнаність суспільства щодо суті освітньо-кваліфікаційних рівнів, невисока ступінь готовності вітчизняних ВНЗ до жорстокого конкурентного змагання на ринку освітніх послуг і слабе матеріально-технічне забезпечення навчального процесу.

На завершення, необхідно вдосконалити механізми та процедури підготовки фахівців - науково-педагогічних працівників і науковців вищої кваліфікації, що потребує децентралізації управління з передачею частини державних повноважень університетам. Такі процеси можуть мати як позитивний, так і негативний характер. Але усвідомлення таких результатів і їх прогнозування - одне із головних завдань сьогодення. При цьому підвищення рівня відповідності освіти вимогам сучасності й реалізація освітянської політики у сфері якості освіти можлива тільки з урахуванням функцій сучасної школи як соціального інституту, провідною функцією якого є оновлення соціальних цінностей і норм за рахунок відпрацювання нових та переймання прогресивних цінностей зі світового освітнього досвіду, адекватних соціально-історичним умовам України.

Література

1. Постанова КМУ від 1 липня 2015 року № 462 «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів для державних потреб у 2015 році»
2. Загородний А. Європейська система забезпечення якості вищої освіти. // Вища школа. - 2006. - №4. с. 15-22
3. Сікорський П.І. Кредитно - модульна технологія навчання. // Вид-во Європ. Ун - ту. - 2006. - 127с.
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти Київ 2006.
5. Барабаш О.О., Барабаш Т.М. Аналіз факторів підвищення якості освіти фахівців у сфері інфокомунікаційних технологій. Всеукраїнська науково-практична конференція Сучасні проблеми телекомунікацій і підготовка фахівців в галузі телекомунікацій (СПТЕЛ – 2014) Львів, жовтень 30-31, 2014

Abstract

Barabash O., Barabash T., Gostrik O.

Quality management issues training

The paper considers the problems of management of the quality of training specialists, taking into account the important ideological, social, economic and technical values. Given the definition of the quality of the training, its composition and the correlation factors that influence on the quality of higher education. Proposed measures to improve the level of compliance of the education requirements of today and the implementation of the educational policy in the field of quality of education taking into account the features of modern school as a social Institute, the leading function of which is to upgrade the social values and norms through the development of new and suggestion of progressive values with the world educational experiences, adequate socio-historic conditions of Ukraine.